

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ОСВІТНЬОГО РІВНЯ «БАКАЛАВР» У ГАЛУЗІ ЗНАНЬ «МЕНЕДЖМЕНТ І АДМІНІСТРУВАННЯ» В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Карамішев Д. В.

завідувач кафедри менеджменту і адміністрування, д. н. з держ. упр., професор
Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Інтеграції України в європейське співтовариство передбачає визначення нових орієнтирів щодо підготовки фахівців управлінських спеціальностей для адаптації до вимог та сприйняття у європейському просторі вищої освіти [1; 2]. Глобальний Проект «Гармонізація освітніх структур в Європі» [3] – спрямований на поєднання політичних цілей Лісабонської стратегії і Болонської декларації (рішення про приєднання України до Болонського процесу ухвалено 19 травня 2005 року на конференції міністрів освіти країн Європи, яка проходила у норвезькому місті Бергені) [4; 5; 6]. У межах цього та інших попередніх проектів [7; 8] з 2000 року – в Європі запроваджений компетентнісний підхід в галузі освіти; розроблені такі документи, як: «Рамка кваліфікацій європейського простору вищої освіти» (2005) [9] та «Європейська рамка кваліфікацій щодо навчання впродовж життя» (2008) [10]; визначений головний принцип ступеневої освітньої підготовки фахівців, завдяки якому: «компетентності фахівців набуваються через ступеневу освіту – і далі впродовж всього життя».

Виходячи з цього, будь яка галузь знань може бути самодостатньою лише тоді, коли вона побудована за ступеневим принципом, тобто коли розроблені та функціонують усі її складові. Найчастіше йдеться про два основні рівні вищої освіти – перший (бакалаврський) і другий (рівень магістра), які надають фахівцю можливість реалізації на ринку праці та відповідають шостому і сьомому кваліфікаційному рівням Національної рамки кваліфікацій [11].

В європейському освітньому просторі академічний рівень бакалавра

також відповідає шостому рівню Європейської рамки кваліфікацій, однак суттєво відрізняється від вітчизняного за якісними характеристиками випускників: по-перше, відносно підходів до підготовки фахівців на основі студентськоцентрованого навчання, де центром є студент, який має за допомогою набутих компетентностей знайти місце на ринку праці в непередбачуваних умовах; по-друге, відносно вимог до змісту їх професійної діяльності тим, що європейський бакалавр повністю адаптований до умов ринку праці і сприймається як самодостатній і готовий до професійної діяльності фахівець. Тобто на фахівців відповідного рівня є попит з боку роботодавців, а це головний критерій самодостатності.

Які перспективи запровадження системи підготовки вітчизняних фахівців у галузі знань «Менеджмент і адміністрування» на відповідному – бакалаврському рівні? В Україні – традиційно бакалаврський рівень сприймався як незавершена вища освіта і поки що така думка є домінуючою з боку роботодавців. Це підтверджує і наявність у вітчизняному класифікаторі професій дуже обмеженого переліку посад, які можуть займати фахівці з відповідним освітньо-кваліфікаційним (з 2014 року – рівень вищої освіти) рівнем підготовки.

Насправді, бакалавр – це рівень освіти, який нормативно визначений в Україні вже протягом більш ніж 15 років [12] і на часі вже питання про його статус та відповідність ринку праці. Сучасне законодавче визначення освітнього ступеня бакалавра в Україні ґрунтується на положенні ст. 5 Закону України «Про Вищу освіту» [13], згідно з яким, бакалавр – освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується в результаті успішного засвоєння освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС.

Отже, перший рівень вищої освіти, тобто рівень бакалавра відповідає шостому рівню Національної рамки кваліфікацій. Профіль компетентності фахівців на відповідному рівні включає здатність розв'язувати складні

спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних методів управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах.

Зупинимося коротко на деяких ключових аспектах та певних застереженнях, пов'язаних з підготовкою фахівців - бакалаврів з менеджменту, враховуючи міжнародний досвід країн, де відповідний рівень вищої освіти у відповідній сфері вже традиційно запроваджений.

Корисним для адаптації європейських підходів стосовно перспектив підготовки в Україні бакалаврів за освітньо-професійною програмою «Менеджмент» може бути досвід країн східної Європи, зокрема: Польської Республіки, Чехії, країн Балтії, враховуючи відносну схожість соціально-економічних процесів та умов ринку праці в зазначених країнах. Особливо це стосується формування набору компетентностей відповідно до професійного спрямування та практичної підготовки фахівців, що визначено у Болонській декларації.

Слід звернути увагу на те, що можливість адаптації відповідних програм в Україні видається вельми складною, оскільки мають місце: досить різна специфіка програм з адміністрування в окремих університетах у залежності від домінування тієї або іншої моделі публічного управління, стану її відкритості та інтегрованості в суспільні процеси; невідповідність навчальних циклів, назв і змісту значної кількості навчальних дисциплін вітчизняним програмам підготовки бакалаврів з менеджменту та за суміжними напрямками (економіка та підприємництво); різні потреби та вимоги з боку роботодавців; різні можливості щодо мобільності та швидкої адаптації до умов ринку праці; складність гармонізації законодавства у частині відповідності нормативним документам у сфері вищої освіти та національним професійним стандартам, зокрема «Класифікатору професій» ДК 003:2010 [14].

Для реалізації процесу адаптації, слушним може бути використання

вітчизняного досвіду побудови галузевих стандартів, зокрема сучасного, адаптованого до вимог ринку праці і побудованого з урахуванням провідного міжнародного досвіду та вимог європейської кредитно-трансферної системи, повного (ОКХ, ОПП, структура підготовки, засоби діагностики рівня якості) галузевого стандарту з менеджменту (2008-2012 рр.), який вже був розроблений на основі використання бакалаврських програм з ділового адміністрування і з урахуванням можливостей застосовувати компетентнісний підхід до підготовки бакалаврів відповідного напрямку.

Ключові компетенції у здійсненні професійної діяльності для бакалаврів з менеджменту орієнтовані на стратегію розвитку бізнесу в умовах ринкової конкуренції. При цьому слід враховувати те, що бізнес націлений на захист інформації стосовно його конкурентних переваг і є за своєю сутністю непублічним, а сучасне суспільство вимагає відкритості в процесі прийняття управлінських рішень і за визначенням робить акцент саме на прозорості і публічності.

Отже, на наш погляд, на часі постає питання, щодо можливостей розроблення сучасних освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів з менеджменту. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра з менеджменту має бути побудована на принципах переходу від процесного підходу до підходу, орієнтованого на результат в організації навчання і оцінюванні набутих знань та вмінь викладачем, а також компетентнісного підходу стосовно цілей навчання і набутих студентами компетентностей, і містити як загальні традиційні блоки: фундаментальних, гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, так і спеціальні дисципліни відповідного напрямку підготовки, а також різні види практичної підготовки.

Упровадження відповідних підходів у процесі підготовки бакалаврів з менеджменту передбачає визначення запланованих (очікуваних) результатів навчання: нормативних (для галузі знань), на рівні програми навчання, на рівні навчальних компонентів (курсів, модулів, проектів тощо); упровадження

технологій навчання та викладання, орієнтованих на заплановані результати; упровадження стандартів оцінювання, орієнтованих на вимірювання результатів навчання, а також формування певних компетенцій сучасних фахівців на відповідному рівні вищої освіти, необхідних для адаптації та реалізації на ринку праці в умовах невизначеності.

Результати навчання на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти формулюються в профілі компетентностей фахівців відповідного рівня, який відповідає шостому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

Опис кваліфікаційного рівня бакалавра з менеджменту відповідно до Національної рамки кваліфікацій має включати такі складові: знання, зокрема концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень у сфері сучасного менеджменту; уміння, зокрема уміння розв'язувати складні непередбачувані задачі у спеціалізованих сферах професійної діяльності (наприклад, стосовно діяльності підприємств у мінливому оточенні); комунікації, зокрема донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду у сфері управління; автономність і відповідальність стосовно управління комплексними діями або проектами, а також відносно можливостей та способів прийняття рішень у непередбачуваних умовах.

Література:

1. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth : [Електронний ресурс] // Communication From The Commission. – 03.03.2010. – С. 37. – Режим доступу : http://europa.eu/press_room/pdf/europe_2020.pdf
2. The Lisbon Scorecard X. The road to 2020 : [Електронний ресурс] // Simon Tilford and Philip Whyte. – 2010. – С. 59. – Режим доступу : http://www.cer.org.uk/pdf/rp_967.pdf
3. Глобальний Проект «Гармонізація освітніх структур у Європі» : [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tuning.unideusto.org/tuning.eu>
4. Lisbon European Council 23-24 march 2000 Presidency conclusions

[Електрон-ний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm

5. Спільна декларація міністрів освіти Європи. Болонья, 19.06.1999 р. // Маркетинг в Україні. – 2004. – № 3. – С. 66-67; Гуманітарні науки. – 2003. – № 2. – С. 4-6.

6. Загальноєвропейський простір вищої освіти – досягнення цілей: Комюніке Конференції міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти // Вища шк. – 2005. – № 4. – С. 20-25.

7. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні. Лісабон, 11 квітня 1997 р. // Законодавчі акти України з питань освіти. Станом на 1 квітня 2004 р. – К., 2004. – С. 387-403.

8. Про ратифікацію про визнання кваліфікації з вищої освіти в європейському регіоні: Закон України від 3.12.1999 р. // Законодавчі акти України з питань освіти. – К., 2004. – С. 387.

9. Рамка кваліфікацій європейського простору вищої освіти, 2005: [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.euroosvita.osp-ua.info

10. Рекомендація Європейського Парламенту і Ради 2008/С 111/01 «Про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отримати освіту протягом усього життя» від 23 квітня 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_988

11. Постанова КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>

12. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні(ступеневу освіту) : Постанова КМУ від 20 січня 1998 р. N 65 // Офіційний вісник України від 05.02.1998.- 1998 р. - № 3.- стор. 202, стаття 108, код акту 4717/1998.

13. Про Вищу освіту: Закон України // Голос України.- №148 від 06.08.2014.

14. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК003:2010 : Наказ Держспоживстандарту України №327 від 28.07.2010 : [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua